

DoŖtlara Armağan

Tuhfetü'l-İhvân

Hazırlayan
Dr. Ahmet Kayasandık

DİN

DOSTLARA ARMAĞAN
(Tuhfetü'l-ihvân)

Hazırlayan
Dr. Ahmet KAYASANDIK

YAYIN NU: 1428
KÜLTÜR SERİSİ: 833

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
SERTİFİKA NUMARASI: 16267

ISBN: 978-605-155-832-5

www.otuken.com.tr | otuken@otuken.com.tr

ÖTÜKEN NEŞRİYAT A.Ş.®

İstiklâl Cad. Ankara Han 65/3 • 34433 Beyoğlu-İstanbul
Tel: (0212) 251 03 50 • (0212) 293 88 71 - Faks: (0212) 251 00 12

Editör: Göktürk Ömer Çakır

Kapak Tasarımı: Ceyhun Durmaz

Dizgi-Tertip: Ötüken

Kapak Baskısı: Pelikan Basım

Baskı: İmak Ofset Basım Yayın San. ve Tic. Ltd. Şti.
Sertifika Numarası: 45523 Tel: (0212) 444 62 18

İstanbul - 2020

Kitabın bütün yayın hakları Ötüken Neşriyat A.Ş.'ye aittir.
Yayınevinden yazılı izin alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği akademik çalışmalar ve tanıtım faaliyetleri haricinde, kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz; hiçbir matbu ve dijital ortamda kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

Dr. Ahmet KAYASANDIK; 1964'te Bünyan (Kayseri)'da doğdu. Ortaöğretimini Kayseri'de tamamladı. Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi programını 1986'da bitirdikten sonra çeşitli ortaöğretim kurumlarında edebiyat öğretmenliği yaptı. 1993-1996 yılları arasında Aşgabat Türkiye Türkçesi Eğitim Öğretim Merkezinde kurucu müdürlük ve öğretmenlik görevinde bulundu. Yüksek lisansını *Türkmen Türkçesinde Cümle Yapısı* adlı teziyle Erciyes Üniversitesinde tamamladı. Doktorasını *Âdâb-ı Makâl (Metin-Dil Özellikleri-Dizin)* adlı teziyle 2009 yılında Selçuk Üniversitesinde bitirdi. 1998-2014 yılları arasında Selçuk Üniversitesinde Türk Dili okutmanlığı yaptı. 12 Şubat 2014'ten beri Abdullah Gül Üniversitesinde öğretim görevlisi olarak çalışmaktadır.

Evli ve iki çocuk babasıdır.

Kitapları:

Üniversiteler İçin Uygulamalı Türk Dili ve Kompozisyon Bilgileri (Orya.)

Âdâb-ı Makâl (Metin-Dil Özellikleri-Dizin)

Konuşma Adabı

Türk Dili- Dil ve Anlatım (Orya.)

Yazılı ve Sözlü Anlatım (Orya.)

Tuhfetü'l-İhvân 1 (Dil Özellikleri-Metin-Tıpkıbasım Örnekleri)

Tuhfetü'l-İhvân 2 (Dizinler)

Efkâr Meclisi (Seçki)

Dostlara Armağan

İÇİNDEKİLER

SÖZBAŞI	11
GİRİŞ	17
Tuhfe Geleneği	17
Dostlara Armağan Adındaki Diğer Eserler	18
Eserin Özellikleri	18
Eserin Konusu ve Bölümleri	20
Eserin Dili ve Üslubu	21
Eserin Yazarı ve Yazılış Tarihi	22
DOSTLARA ARMAĞAN (TUHFETÜ'L-İHVAN)	25

BİRİNCİ BÖLÜM ARŞIN ÖZELLİKLERİ VE ONUN BÜYÜKLÜĞÜ

Münasip bir hikâye	35
Hikâye	35
Nükte	37
Takrip	38
Arşı yüklenen meleklerin özellikleri	40
Levhin ve kalemin özellikleri	45
İsrafil'in özellikleri	45
Cebrail (a.s.)'in özellikleri	47
Azrail'in özellikleri	47

İKİNCİ BÖLÜM GÖKLER VE CENNETLER

Takrip ve nasihat	51
Beytü'l-mamûr'un özellikleri	60
Kevser'in özellikleri	62
Takrip	70

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

CEHENNEM, ÖKÜZ, BALIK, CEHENNEMİN AZAPLARI VE YERLER

Münasip bir hikâye.....	84
Nasihat	84
Garip bir hikâye.....	85
Nasihat	92
Latif bir hikâye ve büyük bir müjde	95
İşitilmemiş bir latife	101
Takrip.....	101
Latife	102
Takrip.....	103
Takrip.....	104
Yeryüzünün özelliği	104

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ALLAH TEÂLÂ HAZRETİNİN BİRLİĞİ, İMAN, İSLAM VE İHSAN

Hikâye	118
Hikâye	118
Hikâye	119
Hikâye	119
Hikâye	120
Hikâye	120
Şaşılabak bir hikâye	138
İşitilmemiş bir latife	139
Nükte.....	141
Hikâye	143
Hikâye	143
Uygun bir takrip	144
Nükte.....	145
Hikâye	146
Takrip	146
Takrip.....	147
Latife	147
Takrip.....	147
Hikâye	148
Nükte	148
Takrip.....	149
Nükte.....	149
Takrip	150

BEŞİNCİ BÖLÜM
TÖVBE, İNABET, ZÜHT VE TAKVA

Hikâye	155
Hikâye	158
Hikâye	161
Hikâye	162
Hikâye	162
Nasihât	165
Hikâye	165
Hikâye	166
Hikâye	171
Hikâye	173
Hikâye	174
Züht.....	174
Takva.....	178
Hikâye	181
Hikâye	182

ALTINCI BÖLÜM
ABDESTİN, NAMAZIN VE TESBİHLERİN SEVABI

Namazın sevabı	188
Hikâye	196
Takrip	197
Mevize ve nasihat	200
Hikâye	201
Hikâye	206
Hikâye	209
Tespîhlerin sevabı	209
Hikâye	210
Hikâye	211
Hikâye	212

YEDİNCİ BÖLÜM
ALLAH'TAN KORKMAK, ÖLÜMÜ ANMAK, ÖLÜM İÇİN HAZIRLANMA

Nükte.....	218
Hikâye	220
Hikâye	221
Nasihât	221
Ölüm	222
Nasihât	224
İşitilmedik bir hikâye	225
Nükte.....	225

Hikâye	227
İşitilmedik bir hikâye	228
Azrail'in (a.s.) özellikleri	232
Nükte	238
Son nükte	238

SEKİZİNCİ BÖLÜM

KİYAMETİN AHVALI, HAŞİR VE NEŞİR, TERAZİ, SIRAT, HESAP, KİTAP

Hesap.....	251
Mizan.....	252
Sırat	254
KİŞİ VE ESER ADLARI	259
KAYNAKLAR	263

SÖZBAŞI

Türkler, uzun tarihî geçmişleri boyunca farklı coğrafyaları yurt edinmeleri ve çok sayıda milletle etkileşime girmelerinin doğal bir sonucu olarak değişik medeniyetlerden az veya çok etkilenmişlerdir. Özellikle İslamiyet'in yeni bir din olarak kabulünden sonra bu din, mimariden ticarete, sanattan edebiyata varıncaya kadar neredeyse hayatın tüm alanlarında birtakım değişiklikleri de beraberinde getirmiştir. Her şeyden önce bu dinin gereklerini halka anlatma ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Bu sebeple çok sayıda tercüme eser yanında telif eserler de yazılmıştır. Dinin nasihat olduğunu vurgulayan ayet ve hadislerin bulunması da Kur'an-ı Kerim, hadis, tefsir, siyer, fıkıh ve ahlakla ilgili konuların araştırılmasını ve yazılmasını sağlamıştır.

Dini ve ahlaki konular daha ziyade ayetlere ve hadislere dayandırılarak anlatılmıştır. Bu konuların ayet ve hadisler yanında kıssalarla, rivayetlerle, kısa hikâyelerle, nasihatlerle ve nüktelerle örneklenerek anlatıldığı eserlere daha çok rağbet edildiğinden bu nitelikte çok sayıda eser tercüme veya telif yoluyla kültür varlığınıza kazandırılmıştır. Bu nitelikteki eserlerden biri de dil özelliklerini incelediğimiz ve dizinlerini hazırladığımız Tuhfetü'l-İhvân (Dostlara Armağan) adlı eserdir.

Türkoloji için bunun gibi eserlerin gün ışığına çıkarılarak dil özelliklerin tespiti ne kadar yararlı ve gerekliyse günümüz Türkçesine aktararak insanların bunların içeriklerini anlamayı kolaylaştırmak da bir o kadar önemli ve gereklidir. Millî kültürümüz için her biri benzersiz bir servet değerinde olan bu nitelikteki eserleri okuyucuların istifadesine kazandırmanın gerekli ve önemli olduğuna inandığımız için bu eseri günümüz Türkçesine de aktarmayı uygun bulduk. Alanla ilgilenen araştırmacılar dışında diğer okuyucular da içeriğinden yararlansın istedik.

Tuhfe (hediyeye/armağan) geleneğinin doğal bir sonucu olarak adında tuhfe kelimesi bulunan binlerce eser vardır. Tuhfetü'l-İhvân tamlaması çok sayıda eserin adında geçtiği gibi sadece bu adı taşıyan eserlerin sayısı da az değildir.

Bizim daha önce dil özellikleri tespit ettiğimiz ve dizinlerini hazırladığımız eser, Millî Kütüphane Yazmalar Koleksiyonunda 06 Mil Yz B 1080 yer numarasıyla kayıtlıdır. On beşer satırlık 215 varak (430 sayfa) hacminindedir. Başında sonunda eksik bulunmayan, adı eserin içinde beş yerde geçen ve hicrî 860 yılının Şaban ayının ortasında cuma günü iki namaz arasında tamamlandığı ifade edilen eserde ne yazık ki ne yazarın ne müstensihinin adı bulunmaktadır.

Tuhfetü'l-İhvân, *Dostlara Armağan* adıyla günümüz Türkçesine aktarılırken mümkün olduğu kadar yazarının dili ve üslubu korunmaya çalışıldı. Aynı bahiste farklı fiil kiplerinin kullanılması uygun olmayacağı için ve kolay anlaşılabilirsin diye bazı küçük tasarruflarda bulunuldu. Bölüm ve konu başlığı niteliğindeki ifadelerle nasihat, hikâye, nükte gibi kısımlar alt başlıklar şeklinde düzenlendi ve *içindekilerde* gösterildi.

Metin, noktalama işaretleri de kullanılarak paragraflar hâlinde yeniden düzenlendi. Özgün metinde özellikle “ve” bağlacıyla birbirine bağlanarak uzatılan cümleler, daha kolay anlaşılabilirsin diye kısa cümleler şeklinde verildi.

Sure adları ve ayet numaraları dipnotta gösterildi. Yazarı tarafından verilen ayet meallerinde ve tefsirlerinde tasarrufla bulunulmadı. Ancak meali verilmeyen ayetlerin, hadislerin ve Arapça, Farsça ibarelerin anlamları köşeli parantez içinde verildi. Eserde bazı ayetlerin başı veya sonu alınmamıştır. Böyle yerlerde sadece alınan kısmın meali verildiği için imla da buna göre oldu. Yazarın meal yanında yorum da yaptığı az sayıda ayetin meali de yine köşeli parantez içinde verildi. Böylelikle yazarın ilmi ve üslubu da görülsün istendi. Mealler, Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından hazırlanan eserden alındı. Birkaç yerde “Hak Teâlâ buyurdu.” tarzında yazılan ibare Kur’an’da tespit edilemedi.

Eserdeki manzum kısımlar korundu. Bunların günümüz Türkçesiyle anlamları köşeli parantez içinde eğik yazıyla verildi. Farsça bazı manzum kısımların Türkçesi yazar tarafından manzum olarak ifade edildiği için bunların Türkçesi tekrar yazılmadı.

Dinî ifadeler olarak sık duyulan hatta bizzat söylenen ibarelerin Türkçe karşılıklarının verilmesine de özen gösterildi. Özgün metinde biri dışında kısaltmayla yazılmayan tazim ifadeleri parantez içinde kısaltmayla gösterildi. Bunların açılımı ve anlamları da *kısaltmalarda* verildi. Sık kullanılanlar dışındakilerin anlamı parantez içinde verildi. Karşılığı birkaç kelimeyle verilemeyecek bazı ifadelerle genç okuyucuların anlamını bilemeyeceği düşünülen kelimelerin anlamı dipnotta verildi. Tevhit ve şahadet kelimeleriyle tespihlerin anlamı bunların ilk geçtiği yerde köşeli parantezle gösterildi.

Daha önceki çalışmamızdan kısaltılarak alınan *giriş* bölümünde tuhfe geleneğinden, bu isimdeki diğer eserlerden, eserin özelliklerinden bahsedildi. Eserin konusu ve bölümleri, dili ve üslubu, yazarı ve yazılış tarihi hakkında kısa bilgiler verildi.

“Dostlara Armağan” başlığıyla eserin günümüz Türkçesine aktarılan metni verildikten sonra eserde geçen kişi ve eser adları listelendi. Metindeki yetersiz karine sebebiyle kim olduğu tespit edilemeyen birkaç kişiyle bir iki esere bu listede yer verilemedi. Son olarak özellikle eseri günümüz Türkçesine aktarılan yararlanan *kaynaklar* sıralandı. Daha ayrıntılı bilgiler için kaynaklarda künyesini verdiğimiz iki ciltlik çalışmamıza bakılabilir.

Eserin yazarı kitabın sonunda bunu okuyan, dinleyen ve çoğaltan kimselerden bir ricada bulunarak ibadet veya anlam hususunda eksiklik, yanlışlık varsa engin lütuflarıyla düzeltmelerini ister ve onların da sevap kazanması temennisinde bulunur. Biz de benzer bir taleple varsa eksikliklerin ve yanlışlıkların bildirilmesini rica ederiz.

Eserdeki Arapça, Farsça ibareler için yardımlarını esirgemeyen arkadaşlara teşekkür ediyorum.

Daha fazla kişinin yararlanması düşüncesiyle hazırladığım bu çalışmayı, özellikle eşime ve çocuklarım Alp Eren’le Emre’ye armağan ediyorum. Bu çalışma; müellifinin “kitabı düşünerek, anlayarak okuyanlar beğensin, onların gönülleri kıvansın, gözleri yaşarsın, yürekleri coşsun, dünyadan yüz çevirip ahirete rağbet, Allah’a yönelme ve ibadet etme isteği artsın” temennisine vesile olursa harcanan emeğe degecektir.

Dr. Ahmet KAYASANDIK

Dostlara Armağan

Tuhfetü'l-İhvân

Hazırlayan
Dr. Ahmet Kayasandık

Bu kitabı düşünerek, anlayarak okuyanlar beğensin, onların gönülleri kıvansın, gözleri yaşarsın, yürekleri coşsun, dünyadan yüz çevirip ahirete rağbet, Allah'a yönelme ve ibadet etme isteği artsın, düşüncesiyle hicrî 860 (M 1456) yılı Şaban ayında yazılan bu eserde; Kur'an'dan, hadislerden ve tefsirlerden alıntılarla ince nüktelere ve ilginç hikâyelere yer verilmiştir. Sekiz cennet gibi sekiz bölüm hâlinde düzenlenen bu kitapta; arş, kürsi, levh, kalem, melekler, gökler, yerler, cennetler, cehennem, tevhit, iman, İslam, tövbe, züht, takva, abdest, namaz, tespihlerin sevabı, Allah'tan korkma, ölümü anma, ölüm için hazırlanma, kıyamet, haşır, neşir, terazi, sirat, hesap ve kitap konuları işlenmiştir.

*

Zeliha, Yusuf peygamberi zindana attırdığı zaman gardiyan, Zeliha'ya birini gönderdi:

– Yusuf'un başından tacını alayım mı ve ayağından nalınını çıkarayım mı?, dedi.

Zeliha da haber gönderdi ki:

– Hiçbir şeyini almasın. O, zindana kapatılmış bir mahkum değildir, dosttur. Biz onu suçu olduğu için zindana göndermedik. Belki yabancılarından ve düşmandan korumak için gönderdik, dedi.

DİN

